

Slovo starosty

Vážení a milí návštěvníci Horňáckých slavností, vítám Vás opět ve Velké nad Veličkou u příležitosti největšího svátku horňáckého folklóru. Jsem rád, že Vás k nám přivedl zájem o stále živé lidové umění našeho regionu, které je po staletí předáváno z generace na generaci.

O letošních slavnostech otevíráme na náměstí nový obecní úřad, který vznikl rekonstrukcí bývalé školy nákladem téměř 30 mil. Kč. V půdním prostoru a v obřadní síni jsou výstavy, které budou mít oproti minulým letům výrazně komfortnější podmínky. Rovněž chovatelé drobného zvířectva pro své expozice využijí možnosti nového úřadu a jeho okolních ploch.

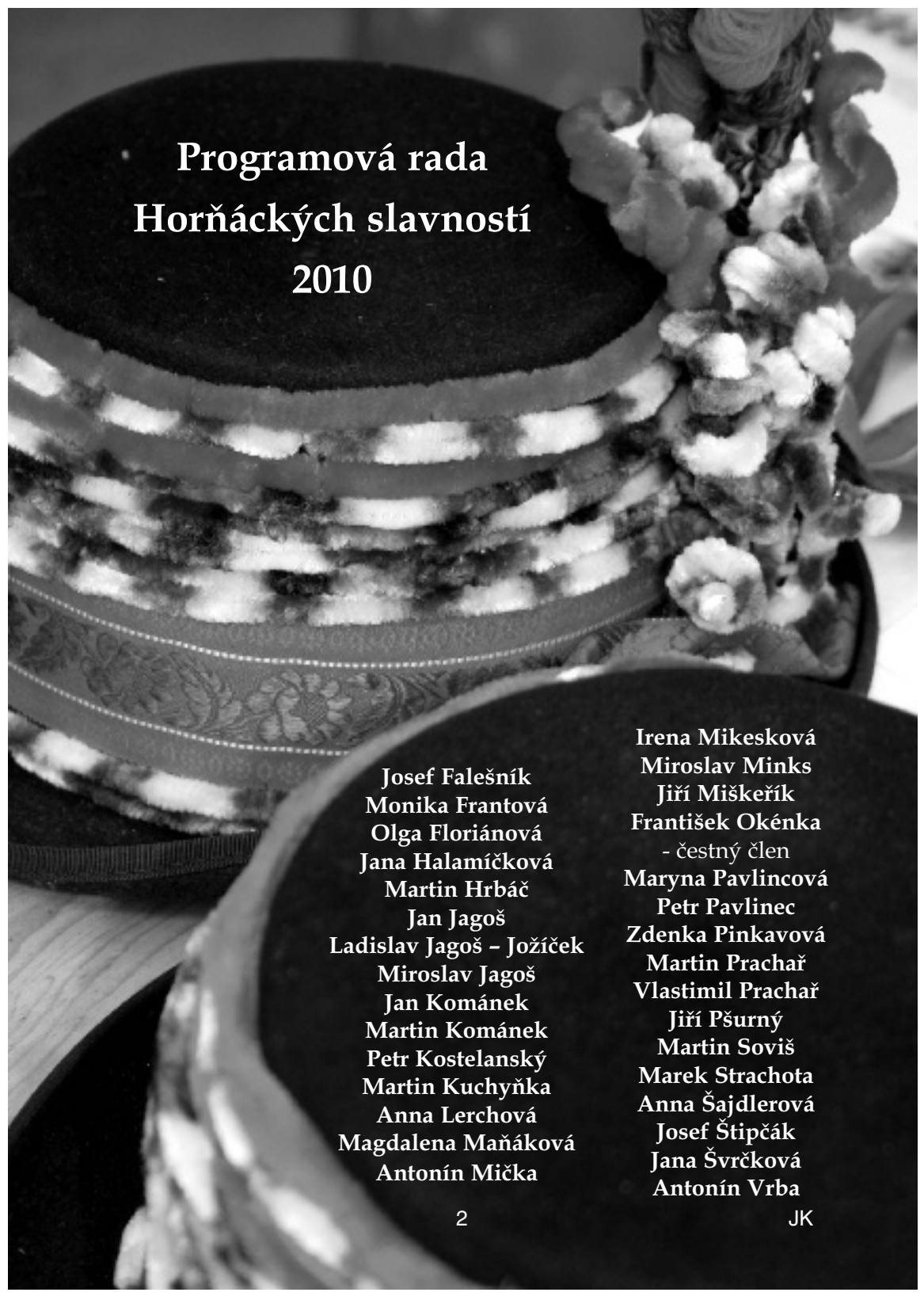
Naší snahou vždy bylo a je, aby Horňácké slavnosti, co se týče účinkujících, měly čistě regionální charakter, což je hlavním úkolem programové rady, jež se skládá z dobrovolných nadšenců. A je to hlavně jejich zásluha, že se tuto „regionální čistotu“ daří zachovávat.

Cílem pořádání slavností není dosažení finančního zisku za každou cenu. Pokud by se ale slavnosti vydařily – záleží to především na počasí, které při nejlepší vůli nemůžeme ovlivnit – pak veškerý eventuální finanční přebytek vložíme především do podpory dětského a mládežnického folkloru, který se jako prioritu snažíme podporovat v každém případě.

Věřím, vážení návštěvníci, že se Vám budou letošní Horňácké slavnosti líbit.

Jiří Pšurný
starosta obce

**Programová rada
Hornáckých slavností
2010**

**Josef Falešník
Monika Frantová
Olga Floriánová
Jana Halamíčková
Martin Hrbáč
Jan Jagoš
Ladislav Jagoš - Jožíček
Miroslav Jagoš
Jan Kománek
Martin Kománek
Petr Kostelanský
Martin Kuchyňka
Anna Lerchová
Magdalena Maňáková
Antonín Mička**

**Irena Mikesková
Miroslav Minks
Jiří Miškeřík
František Okénka
- čestný člen
Maryna Pavlincová
Petr Pavlinec
Zdenka Pinkavová
Martin Prachař
Vlastimil Prachař
Jiří Pšurný
Martin Soviš
Marek Strachota
Anna Šajdlerová
Josef Štipčák
Jana Švrčková
Antonín Vrba**

PROGRAM

Čtvrtek 22. července

17:00 Budova nového obecního úřadu - vernisáž výstav:

Oznamuje se láskám Vaším ... - výstava věnovaná svatebním zvykům na Horňácku

Připravily: Markéta Mikulčíková, Magdalena Maňáková

Výšivky Evy Minksové a fotografie Antonína Vrby

Pátek 23. července

17:00 Válcový mlýn Antonína Nováka ve Velké - vernisáž výstavy

Horňácké múzey

Vystavují: výtvarníci z Horňácka i přespolní

19:30 Horňácký stadion

Velikonoce - velikonoční zvyky na Suchově a Nové Lhotě

Připravila: Jana Halamíčková a kolektiv

20:30 Horňácký stadion

„Juro, vypal to...“ aneb Horňácká pálenica, jak ju ešte neznáte

Připravil: Martin Kománek a kolektiv

Sobota 24. července

9:00 Velické náměstí - **Tradiční jarmak**

Připravili: Jitka Volejníková, Josef Falešník a Vlastimil Prachař

V rámci jarmaku se uskuteční výstava drobného zvířectva

Připravili: Veličtí chovatelé

13:00 Zpívání pod hradbama

Ľásko, Bože, ľásko

Připravila: Anna Šajdlerová

14:30 Dům č. p. 166 - Fňukalovo

Nebudem dobrý, nebudem - putování s Jarkem Miškeříkem

Připravili: Miroslav Jagoš a Petr Miškeřík

16:00 Velické náměstí

Svaďbové obrázky

Slavnostní krojovaný průvod

Připravily: Magdalena Maňáková a Jana Švrčková

19:00 Hornácký stadion

Hody, miř hody - dětský pořad věnovaný Zdence Jelínkové

Připravila: Irena Mikesková

20:30 Hornácký stadion

Rabudeň, rabudeň - pořad věnovaný osmdesátinám Luboše Holého

Připravil: Petr Pavlinec

Po skončení programu bude následovat **Noc s hudci**

Neděle 25. července

9:00 Velické náměstí

Tradiční jarmak

Připravili: Jitka Volejníková, Josef Falešník a Vlastimil Prachař

10:30 Kostel Svaté Maří Magdaleny

Slavná mše svatá Patrocinium

11:30 Velické náměstí

Koncert dechové hudby Veličanka

14:00 Kuželovský větrný mlýn

Hornácko ve zpěvu, hudbě a tanci - pořad inspirovaný pohledem Ladislava Rutteho na Hornácko

Připravili: Petr Kostelanský a František Staněk

V jednotlivých pořadech účinkují:

Soubory, cimbálové muziky, skupiny i sólisté z Hornácka a Ľudová hudba Miroslava Dudíka

**Tato akce se koná díky podpoře Jihomoravského kraje
a obcí Hornácka**

Hornácká svatba

Svatba, jeden z důležitých životních mezníků, kde se přelomově láme život jednotlivce v úzké spojení dvou lidí, nastává i změna v postavení každého z nich uvnitř společenství obce. Nejvíce svatebních obřadů se odehrávalo v období hojnosti v hospodářství - po sklizni či v zimě. Nejčastějšími svatebními dny bývala středa a čtvrtek a obřady mohly trvat u bohatších lidí až týden. Vedle svatebního páru, který vzájemně často domlouvali rodiče kvůli spojení gruntů, se svatby zúčastňoval také ženichův obřadník a mluvčí „družba“ a ze strany nevěsty „odvrkávač“. Starší družička, většinou stejně jako starší mládenec pocházela z rodiny křestních kmotrů, kterým byla také proukazována při svatbě větší pocta než samotným rodičům.

Svatební obyčeje se začínaly námluvami, kde se domlouvaly podrobnosti svatby, a hlavně věno. Často se dochovaly zprávy, že prý to v tuto chvíli vypadalo, jako by na jarmarku kupovali krávu. Tři neděle po sobě probíhaly v kostele ohlášky: „Oznamuje se láskám vašim, že Martin Z. a Kateřina H. chtějí vstoupiti do svatého svazku manželského. Je-li komu známa zákonitá překážka proti tomuto kroku, ať to laskavě oznámí na farním úřadě.“ Teprve třetí, poslední ohlášky se účastnili oba budoucí novomanželé a po nich odcházel ženich a také družba zvat na svatbu. „Milí přátelé! S důvěrou a láskou, s miřostú Boží, pokoj a zdraví vám u příchodu našeho srdečně vinšujeme! Pricházáme k vám od ctěného súseda v naší obci Jana Hudečka. Skazujú vás mockrát pozdravovat, že kdybyste k ním

Hornácká svatba v roce 1943

FH

vašu lásku nakloniti ráčili. Dá-li nám Pámbu predne ve zdraví dňa úterního dočkati gdybyste sa u jejich svadebního stola zúčastnili a jím príchodem vaším tým velikú radosť zpôsobili. Já na jejich místě vám túto žádost prednášám, a s potěšitelnú důvěřú vašej odpovědi očekávám“ říkával v navštívených domech družba. Odměnou jim bylo přijetí pozvání a nabídnutý chleba se solí se štamprlí slivovice nebo pohárkem vína. Darovaný chleba ze všech domů odevzdával družba ve svatebním domě, jako by byl symbolem požehnání novomanželům.

Večer před svatbou probíhaly v domě nevěsty poslední přípravy svatby, pozvané ženy přinášely potraviny nebo cukroví a chlapi s muzikou přicházeli „robit svícu“. Říkávalo se, že zábava má trvat tak dlouho, dokud nevyhoří svíčka zapálená při jejich příchodu.

Ve svatební den ráno přicházel družba s ženichem a svatebním průvodem k domu nevěsty: *„Vážení přátelé, pri vstupu svém do príbytku vašeho vám požehnání hojného a pokoja stálého vinšujeme. Pritom hledáme družku života mláden-ci tomuto, a proto vás prosím, jestliže by se taková panna v domě tomto našla, oznamte mně.“* Odvrkač mu odpovídal: *„Slovutný pane bratre, vidím, že s pěkným pozdravením a nám požehnáním do tohoto príbytku vstupujete, teda žádáte po nás pro toho mládenca poctivou pannu a nevěstu. Je-li to vůľa Boží, Pámbu daj, nechceme vám dělat žádného príkorá a žádněj prítrže, ale podívám sa, lesci taková panna sa u nás najde.“* Ženich v tu chvíli dostával na výběr starou kulhavou babu s přeslicí v ruce, babu s nůši plnou kopřiv na zádech, starší družičku až nakonec samotnou nevěstu. Družba poté vyzval svatební pár, aby si navzájem podali pravé ruce a za zpěvu písně *„Adama Pámbu stvoril, člověka proního, aby sa ten svět rozmnožil ke cti chvále jeho“* se svatební pár obřadně otáčel kolem své osy.

Důležitým prvem bylo také „odprosení rodičů“, kde se žádalo odpuštění všeho, čím nevěsta kdy mohla své rodiče zarmoutit. Poklekla před ně a třikrát řekla *„Prosím vás, tatíčku a mamičko, lesci sem vás nekdy zarmútiťa, pro*

Horňácká svatba předváděná na HS někdy v 80 - tých létech

AV

milosrdenství Boží odpusťte ně, a prosím vás o rodičovské požehnání.“ Rodiče jí dělali křížek na čele a říkali: *„Pámbu vás požehnej a dej vám štěstí.“*

Cestou „na zdavky“ do kostela často stříleli muži z pušek, aby bylo zapuzeno všechno zlé. Chlapci, mladí ženatí muži nebo převlečené ženy, kteří nebyli přímo hosty na svatbě, dělávali svatebnímu průvodu „mýto“. Před svatebním průvodem se přes cestu natáhl provaz, nebo ji zatarasili nějakým kmenem. Aby mohl průvod pokračovat v cestě, musel se ženich vyplatit. Nejprve svatebčané zavdali všem, kteří jim postavili „mýto“, a potom ženich vhodil do nastaveného klobouku nějaké peníze. Někdy se pokoušeli svatebčané rychlou jízdou „mýto“ prorazit.

Na prahu domu házely kuchařky po novomanželích pšenici, aby jim přinesla „boží požehnání“, ale také na znamení, aby byla z nevěsty dobrá hospodyň a byla plodná jako zrnka obilí. Rodiče dělali oběma na čelo křížek z medu, aby si byli sladcí po celý následující život. Nebyla-li nevěsta v domě vítaná, házeli jí pod nohy nepozorovaně metlu a pozorovali, jak se přitom zachová.

Po slavnostním obědě, který probíhal kolem třetí až čtvrté hodiny, proběhlo „házání do kořáčka“. Družba v tuto chvíli sjednal v místnostech ticho a promluvil: *„Šírej, šírej, nech možu k nevěště bližej! Jak z malého seménka stromoví sa rodí, tak aj tyto manželé, budú-li sa milovati, možú do roka synka lebo cérku kolébati. Proto vás šeckých žádám o prídanek na kolébkku nebo povijánek!“* Muzika s chasou zanotovala píseň „Hrajte jí, hudci, hrajte jí a vy družičky hažte jí. Na vás, družičky, čekáme, dárek do vínku žádáme. Hažte jí groše, lebo dva, bude to pro ně, pro oba.“ a ten, kdo byl vyzván přistupoval k nevěště a s krátkým říkáním (*Toto ti dávám, nevěsto, pro Boží požehnání. Toto ti dávám na kolébkku. Toto ti nedávám, toto ti poščávám, abys ně to nikdy optatila.*) jí vhodil do kořáče peníze. Starší družička se po skončení ujala slova: *„Muziko milá, postoj chvílečku, nech si já provedu kratochvílečku. Milí páni hosti, horní, dolní, domáci aj prespolní, dybych sa v nečem prerekla lebo neco nedorekla, prosím vás za odpuščení. Tato mladá nevěsta i s ženichem vám dobrý a ščasný večer skazujú, že vám za tento dárek pěkně děkujú. Ne oni, ale já na jejich místě. Dyby vám taková potreba*

Nevěsta a ženich z Velké

AV

nastala, že byste své syny ženili, lebo své dcery vydávali, že sa vám scú odměniti; nebudú-li oni moci, nech je vám Pámbu na svaté pomoci. Hrky, hrky patáky, proměňte sa v dukáty. A ty nevěsto, nastav klín, ať je do roka céra lebo syn“ a nasypala nevěstě vybrané peníze do fěrtůšky.

Po prvním svatebním dnu následovalo ještě mnoho nejružnějších obřadů a vtipných momentů, na které se nemělo nikdy zapomenout. Nevěstě se nosila do nového domu „výslužka“, svatebčané předváděli vtipná a magií naplněná „remesla“, během svatební noci se kradla ženichovi ozdoba připravená na jeho klobouku, ráno se vracela nevěsta do rodného domu, nebo „duchnarky“ vozily nevěstě do jejího nového domu peřiny do výbavy. Po „prodání“ peřin a truhlice s nevěstíním oblečením ženichovi proběhlo čepení nevěsty, kdy jí bez mužské přítomnosti vdané ženy sundaly z hlavy věnec, znak svobodné panny, a daly jí čepec a šatku, symbol ženy vdané.

Svatební průvod z Lipova

AV

Přestože byla svatba plná veselí a magických čarování, ne vždy bylo manželství naplněno nebo bylo harmonické po celou svou dobu. Rozvod byl ale dříve natolik nákladnou a zdlouhavou věcí, že si jej lidé nemohli dovolit a ani jej společensky neuznávala církev. V lidové slovesnosti se proto objevuje mnoho teskných písní, vystihujících tento těžký nepříjemný osud, protože o bolestných věcech se prý raději zpívá, než mluví...

„Těžký je, těžký, kameň mynárský, a ešče je těžší, ten stav manželský...“

Magdalena Maňáková

Hornácké múzy

Výstava výtvarníků inspirovaných nejen Hornáckem

Jedná se o třetí ročník výstavy otevírané o Hornáckých slavnostech v historických prostorách Válcového mlýna Antonína Nováka. Před dvěma lety měli návštěvníci možnost vidět výtvarné projekty mladých tvůrců z Hornácka a o rok později to byly staré fotografie z Hornácka. Letos se opět vracíme k výtvarnému umění a znovu bychom takto rádi rozšířili pestrost programu Hornáckých slavností o výtvarný element. Ten totiž k našemu regionu patří historicky, vždyť Hornácko a Strážná hůrka byly za První republiky útočištěm a inspirací umělců z celé země.

Výstava Hornácké múzy by ráda představila výtvarnou tvorbu lidí, kteří mají k Hornácku blízký vztah. Koncepce výstavy je otevřená úmyslně, stejně tak otevíráme prostor tvůrcům zpoza hranic našeho kraje. Nechceme se

také omezit pouze na profesionální výtvarníky a rádi představíme i ty, kteří tvoří ze záliby a ve volném čase. Diváci se tak mohou těšit na pestrou přehlídku, na setkání různorodých myšlenek, nápadů a přístupů: malby, grafiky, fotografie a také návrhářství, sochařství, keramiky i instalace. Program zpříjemní hornácká cimbálová muzika bratří Kubíků.

Účast přislíbili:

Pavla Vachunová, Magda Vachunová, Barbora Lungová, Jana Brodecká, Ivan Tichý, Julie Duráková, Alena Pawlusová, Vicente Aranaga, Martina Šalomounová, Josef Nekarda, Martin Jurček, Markéta Hritzová a další.

Kromě přehlídky současné výtvarné tvorby mají návštěvníci možnost pocítit atmosféru interiéru jednoho z historických objektů Velké nad Veličkou. Válcový mlýn Antonína Nováka byl postaven za druhé světové války na místě staršího mlýna podle často realizovaného projektu třípodlažní průmyslové haly s lomenou střechou. Mlelo se v něm na elektřinu získanou pomocí malé vodní elektrárny (později ze sítě) až do poloviny sedmdesátých let.

Výstavu pořádá skupina mladých lidí z Hornácka. Letos se v této tradici pokračují jako Futra, občanské sdružení pro Hornácko. K jejich dalším činnostem patří například provozování neoficiálního portálu regionu:

www.hornacko.net

Velikonoce

Proč zrovna Velikonoce? Svátky a zároveň zábava, tak trochu neprávem opomíjené.....

Tímto pořadem jsem chtěla původně připomenout několik velikonočních zvyků,něco málo z jarní zábavy dětí i dospělých, které se postupem doby odbývají,neudržují a pomalu se z běžného života vytrácejí.....

Prvotní záměr byl - ukázat Velikonoce jako celek. Od Smrtné neděle (tj.14 dní před Velikonocemi) - vynášením Moreny z dědiny, přes Květnou neděli, kdy donášely děvčata do vsi ozdobený vršek stromu - májku na počest vítání jarního slunovratu.

Připomenout Zelený čtvrtek, kdy utichly zvony a chlapci chodili po dědině s hrkačama a klepačama, honili Jidáše - ráno, v poledne , večer a u toho zpívali: *My ráno zvoníme, Jidáša honíme, cos Jidášu cos učinil, že si svojého Krista žídom prozradil?....* Pokračovat Velkým pátkem, Bílou sobotou, kdy se chlapci ráno naposledy proběhli za Jidášem,Velikonoční nedělí a ukončit na Velikonoční pondělí.

Ale jak už to bývá : „Člověk mění, Pán Bůh mění ...“

Z původního záměru zůstaly pouze 3 bloky:

Velký pátek - čistění studánek - Suchov

Velikonoční neděle -pastva, pletení korobáčů, zapalovačka - Suchov a Nová Lhota

Velikonoční pondělí - šlaháčka,společná zábava - Suchov a Nová Lhota

V pořadu Vám pěkně zazpívají:

suchovští solisté: Jana Kazíková, Denysa Ševčíková, Markéta, Vlasta a Jitka Pinkavovi, Katka Zemčíková, Markéta Sovišová, Eliška Juřenová, Eda Halamiček, Ríša a Lukáš Pinkavovi, Petr a Ivoš Tomčalovi a z Nové Lhoty budou všichni zpívat sborově jako slavíci ... To všechno za doprovodu cimbálové muziky Janka Grabce z Velké nad Veličkou.

I když nevyšel původní záměr Velikonoc, věřím, že i tato zkrácená verze vás pobaví a pěkně naladí.

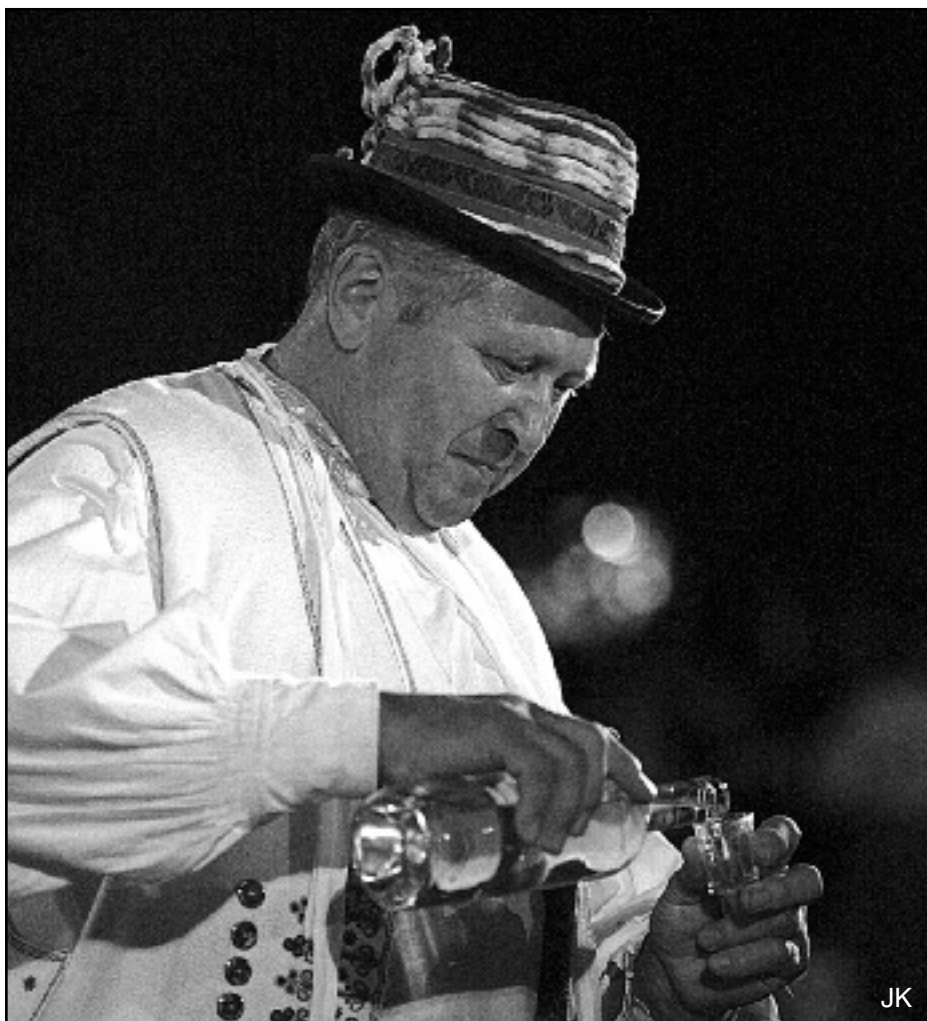
Na závěr patří mé poděkování Lukáši Pinkavovi, bez jehož obětavosti a „zapálení pro věc“ by tento pořad určitě nevznikl. „Lukášu, tož Ti pěkně děkuju.“

Jana Halamičková

Juro, vypal to ... aneb Horňácká pálenica, jak ju eště neznáte

„Bylo, nebylo, v dávných dobách na Horňácku, kdy lidé trpěli pod nadvoládú feudálú, peněz nemajíce, moseli si pálit goratku potajnu doma sami. Co by to ale bylo za Horňáka, kerý by sa bát žandárú a ponechat šecky ty voňavé trnky, hrušky nebo réž enom robám na marmeládu, škvávu nebo - nedaj Bože! - slépkám na žrádlo. Horňáci podstupovali toto riziko rok co rok pod hrozbú tordého trestu, a za tú dobu sa tu pre-páličo ledacos. A žandáré? Ty sa neco navylévali téj pálenky do járkú. Dobrý súsed dycky pomože, kde može...

A právě v této těžké době sa dvě dobří kamarádi Jura a Tomáš rozhodli, že si za věna svojích žen otevřú veřejnú Horňáckú pálenicu. Doba ale byla zlá, peněz na pálení nebylo a lidé sa báli do pálenice chodit. A tak Jura s Tomášem trávili dni aj večery v pálenici čekáním, kdo si dojde něco vypálit. Jedného dňa, dyž z dúhěj chvíle pálili svoju vlastní goralku, začaly sa v pálenici dít podivné věci...“

Nápad na pořad o Horňáckěj pálenici vznikl spontánně pravděpodobně na některém z košťů horňáckěj sliovice. Jeho záměrem je především diváka pobavit, rozesmát a seznámit ho s horňáckým folklórem v jeho přirozené podobě. Pořad je věnovaný Horňácku jako takovému, se všemi jeho krásami a hudebním i slovesným bohatstvím. Tak, jako každá horňácká pálenka chutná trochu jinak, mají i písničky, tance a zvyky z každé horňácké obce trošku jinou příchuť, což činí tento region o to zajímavějším a přitažlivějším.

Nutno ještě podotknout, že o pálení a při pálení se nezpívalo. Nebyla to činnost, u které by se mohl člověk docela uvolnit. Naopak. Musel být neustále ve střehu a mít vše rychle a tiše zdárně za sebou.

Dojdite sa aj vy podívat za Jurú a Tomášem do jejich novéj pálenice a pomozte jim prepálit tú bohatú horňáckú úrodu. Šeckých vás srdečně zveme!

Juru a Tomáša dojdú do pálenice navštívit:

Soubor Veličánek II - vedoucí Magdalena Maňáková a Jana Švrčková, soubor Velička - vedoucí Monika Frantová, soubor Velička st., - vedoucí Jan Kománek st., soubor Lipovjan - vedoucí Ladislav Jagoš - Jožiček, soubor Kvas z Javorníka - vedoucí Martin Soviš, taneční skupina z Nové Lhoty, taneční skupina ze Súchova - vedoucí Zdenka Pinkavová, Sboreček žen z Lipova - vedoucí Štěpánka Tomčalová, Mužský sbor z Velké nad Veličkou - vedoucí Petr Miškeřík, Mužský sbor z Hrubé Vrbky - vedoucí Jiří Miškeřík, Mužský sbor z Kuželova - vedoucí Petr Kostelanský, HCM Martina Hrbáče, HCM Petra Mičky, HCM Petra Galečky, HCM Jana Grabce, HCM Romana Sokola.

Sólisté:

Martin Zálešák, Martin a Matěj Prachařovi

a vy všeci ostatní...

Pořadem provází:

Jiří Miškeřík a Tomáš Sečkař

Martin Kománek
a kolektiv

Hornácký jarmak lidových výrobků

Opět, po roce, si dovoluujeme přivítat návštěvníky Hornáckých slavností na velickém náměstí, kde bude po celou sobotu a také nedělní dopoledne probíhat tradiční jarmak věnovaný lidovým prodejcům a lidovým výrobkům. Ty také v tomto roce přijíždějí do Velké „na Hornáky“ představit jejich tvůrci nejen z hornáckého regionu, ale ze všech koutů Čech, Moravy a také Slovenska. Jarmak se tak jako jediný z programů HS nevymezuje přísně regionálně.

I v letošním roce vyrostou na nově upraveném velickém náměstí řady stylových stánků, v nichž pozvaní lidoví umělci nabízí ke koupi své výrobky a mnohdy vám, návštěvníkům HS, předvedou i jejich náročnou a zajímavou výrobu. Ta se v řadě případů dědí z generace na generaci.

Bude-li nám přát počasí, najdete na Jarmaku velkou nabídku keramiky z dílen různých tvůrců, ručně malovaného skla, vyřezávaných výrobků a hraček ze dřeva, ručně tkaných textilií a výšivek. Určitě nebude chybět nabídka medových perníčků s klasickou technikou zdobení, „oharků – kvašáků“ a od včelařů vynikající, po domácíu vyráběná medovina. Vaší pozornosti by neměla ujít nabídka dřevěných „hrablí aj kosisek ze Lhotek“, dřevěných násad a topůrek, mašlovaček z peří a v posledních letech velmi oblíbené drátkování keramického nádobí.

Dovoluujeme si popřát návštěvníkům HS „domácím aj prespolním“ příjemný čas strávený na Jarmaku lidových výrobků, kde si jistě každý najde něco pro potěchu nejen těla i ducha svého, ale i svých bližních.

Po řadu let zůstává velkým a trvalým přáním pořadatelů a také programové rady HS udržet tradiční lidový ráz Jarmaku a potlačit komerční prodej, který na Jarmak nepatří.

JK

*Jitka Volejníková
- Falešníková*

Josef Falešník

Vlastimil Prachař

JK

„Lásko, bože, lásko“

Zpívání pod hradbama

Slavnostní atmosféru Hornáckých slavností ve Velké nad Veličkou doplní i letos sobotní odpolední pořad - „Zpívání pod hradbama“ s mottem „Lásko, bože, lásko“. Je to vínek uvitý z písní hovořících o nejkrásnějším a nejvznešenějším lidském citu. O citu, který dovede v srdci rozeznít jásavé struny radosti a štěstí, ale také bolesti a zklamání. Obé dostáváme do vínku od nepaměti a lidová píseň nám je ukazuje v šíři jejich rozmanitosti.

V programu se svým svérázným jemným zpěvem, typickým pro hornácké ženy, představí ženské sbory z Javorníka, Hrubé Vrbky, Velké nad Veličkou a děvčata ze starší Veličky. Písňový repertoár obohatí mužské sbory z Lipova a Velké nad Veličkou.

Ale co by to bylo za veselí bez muziky! O to se postará mladá, velmi nadějná cimbálová muzika Romana Sokola. Přála bych si, aby se slova a melodie těchto lidových písní uložily do vašich srdcí a upevnily tak v nich lásku k životu s krásným vztahem k hornácké zemi.

A o ní napsal Rudolf Kynčl tato slova:

*„Náš kút sa v krásu obléká
a v písni skrýva zlato,
náš kroj, reč jak tá malina
– to všetko stojí za to.“*

Anna Šajdlerová

„Nebudem dobrý, nebudem ...“

Primáš Jarek Miškeřík

Primáš Jaromír Miškeřík je jednou z významných osobností Horňácka. Se svou národopisnou prací se stal vlastně nositelem a pokračovatelem horňáckých lidových tradic a hudebnosti vůbec. Za svůj poměrně krátký, ale plnohodnotný život, vychoval množství muzikantů, zpěváků i primášů. Se sbíral, upravil a nahrál řadu v jeho době mezi mladými lidmi už málo známých sedláckých, jimiž se on a jeho cimbálová muzika prezentovala nejen v rozhlasových a televizních nahrávkách a premiérových vystoupeních nejen po celé jižní Moravě. Tyto písňové skvosty jsou obsaženy ve velmi obsáhlém Horňáckém zpěvníku sedláckých, který se právě k letošním slavnostem dočkal reedice.

V publikaci, kterou jsme chtěli postihnout činnost a význam muzikanta a primáše Jarka Miškeříka z Velké nad Veličkou, jsme čerpali z bohatého archivního materiálu (kroniky, dobový tisk, kritiky v odborném tisku) a z rodného archivu. V knize se objeví množství příspěvků od jeho přátel, muzi-

kantů, žáků a vzpomínky jeho manželky. Součástí knihy bude i CD-ROM zachycující reprezentativní nahrávky z různých akcí a vystoupení (ve spolupráci s Českým rozhlasem v Brně a Národním ústavem lidové kultury ve Strážnici) a obsáhlý rodokmen rodu Miškeříků. Snahou autorského kolektivu bylo přiblížit osobnost tohoto hudebníka nejen pro zájemce o lidové umění a folklor, ale také pro širší veřejnost.

nakladatelství ALBERT

Hody, milé hody...

Dětský pořad věnovaný paní Zdence Jelínkové k nedožitým 90. narozeninám

Hody, milé hody, už sem dohodoval...

A jak dohodují, už sa zas na další hody těšá. Co vody v potoku uteče, kolik dní, celé měsíce, než si malá neposedná chasa zas poskočí pri hodovéj muzice.

Šak hody, ty sú enom ráz do roka a eště až desi na podzim (na Lhotkách na Matúša, ve Velkéj koncem ríjna, V Javorníku a ve Vrbkách na Martina, v Kuželově na Katerinu...) Ale o to vjecej ích šeci měli a majú rádi.

Nekerí trebár enom pro to „šmatlavé“, opérené, co sa od jara na trávníku páslo a o hodoch z trúby dycky ľahodno zavonělo. Druzí trebár kvůli pľatu, lebo mzda moseľa byt pred hodama každému rádne vyplátěná, šecky

duhy vyrovnané. A tak sa mohľa nejaká koruna odložit, neco na jarmaku utratit a co zbylo, ostało u hodovéj muziky.

Děvčata sa pěkně nastrojily, chľapci máj postavili. A co sa zešlo na jarmaku remesníkú! Rezníci, kovaré, mlynaré... Jedni prodávajú, druzí kupujú, děcka ptajú perníkove srděčko, dřevjeného koníčka... Aj takému zbojníkovi sa trebár zadarı na jarmaku neco zadarmo „kúpit“.

Ale jak hudci na tenkú strunečku zahrajú, chľapci pěknú pěsníčku zanotujú a šecko sa u hodovéj muziky v kole točí...

JK

Irena Mikesková

U příležitosti letošního dětského pořadu bychom chtěli s úctou vzpomenout nedožitéch 90. narozenin paní profesorky Zdenky Jelínkové, rodačky z Velké nad Veličkou, která folklóru zasvětila celý svůj život.

Její sběratelský záběh, výzkum, popis lidových tanců - i dětských her, tanců a říkadél, a také publikační činnost, jsou velmi rozsáhlé. Festival Mladé Horňácko řídila jako scénáristka, režisérka a mnohdy i autorka průvodního slova plných třicet let. Pro vedoucí byla nejen režisérkou, když bylo třeba také inspirací, pomoci při výběru materiálu, přispěla odbornou radou, dobrým postřehem a dovedla také povzbudit i ocenit.

Patří jí tedy právem poděkování za to, že také její zásluhou dětský folklór u nás na Horňácku nevymizí.

Anna Lerchová

Sled pořadu:

1. Bude jar - CM Lipovjánku
2. V Brně na Špilberku - chlapecké sólo z Louky
Úvodní slovo: Broněk Sup a Alžbětka Mikesková
3. Dyž sem já husky pásala - Veličánek I
4. Prała sem já - dívčí sólo z Nové Lhoty
5. Stavjání mája - Krahulíček
6. Remesnické - děti ze všech horňáckých souborů
7. Mlynárské - Lipovjánek I

8. Trebár sem já, trebár – zpěvulenky ze Suchova
9. Ej, pode mlýnem – CM ZUŠ Velká (mladší)
10. Na jarmaku – Lúčánek
11. Zbojnáci – Javorníček a chlapi ze všech hornáckých obcí
12. Muzikanti, zahrajte nám – Lipovjánek II
13. Vandrovali hudci – Veličánek II
14. Keď sme šli na hody – Veličánek I
15. Javorničtí chlapi – CM ZUŠ Velká (starší)
16. Hody, milé hody – závěrečná sedlácká – tančí děti ze všech hornáckých obcí
17. Na velických úkách – závěrečný verbuňk chlapců ze všech obcí Hornácka

Účinkují:

Dětské soubory:

Javorníček – vedoucí Jarmila Kučerová
Krahulíček – vedoucí Monika Macková
Lipovjánek I – vedoucí Jarmila Ovečková a Renáta Galečková
Lipovjánek II – vedoucí Věrka a Jožiček Jagošovi
Lúčánek – vedoucí Antonín Míčka
Veličánek I – vedoucí Anna Kománková a Jiří Šácha
Veličánek II – vedoucí Magdalena Maňáková a Jana Švrčková
Nová Lhota – zpívá Lenička Fojtíková
Suchov – zpěvulenky Eliška Juřenová a Markéta Sovišová

Muziky:

CM ZUŠ Velká (mladší) - prim Filip Sítek – vedoucí Petr Hlahůlek
CM ZUŠ Velká (starší) - prim AničkaPrášková - vedoucí Petr Hlahůlek
CM Lipovjánku - prim Marek Potěšil – vedoucí Petr Galečka
CM Romana Sokola
CM Janka Minksa

Inspicientky:

Šárka Hlahůlková a Irena Mikesková

Autorka pořadu:

Irena Mikesková

Rabudeň, rabudeň

Setkání s Lubošem Holým je vždy naplněno něčím zvláštním a neopakovatelným. Hrubovrbecký rodák, občanským povoláním vysokoškolský profesor veterinární medicíny, slavící v letošním roce osmdesátiny, je zpěvákou ozdobou mnoha folklorních pořadů, Hornácké slavnosti nevyjímaje.

Ačkoliv je na Hornácku v mužském vokálním projevu glorifikován jednoznačně tenor, jehož nositelé se předhánějí v nikdy nekončící soutěži ve zdolávání pěveckých výšin, baryton Luboše Holého vítězí nad většinou z nich vyrovnaností a barevností v celém hlasovém rozsahu, agogickou rozvahou a strhujícím emocionálním podáním.

Jako sólový zpěvák si svou přirozenou autoritou dokáže sjednat před muzikou respekt, a to i v okamžicích, kdy při jevištním vystoupení zapomene na původní „zkouškovou“ domluvu a vše probíhá podle jeho momentální intuice a nálady. Neznám jiného zpěváka, který si může dovolit takto balancovat s nervy doprovázejících muzikantů před hledištěm zaplněným diváky bez toho, aby sklidil negativní ohlasy v zákulisí. Odměnou za stres ovšem bývá nefalšovaná folklorní atmosféra bez vyumělkovaných výrazových sdělení. Některé písně jsem v jeho podání slyšel mnohokrát, vždy mě ale při jejich

Luboš Holý a Musica Folklorica

JT

AV

interpretaci dokáže zaujmout něčím novým, neočekávaným, což mě nutí znovu a znovu se zamýšlet nad příběhem v písni vyzpívaným.

Luboš Holý se interpretačně neomezuje jen na region Horňácka, ale také s oblibou využívá písňový fond z přilehlých slovenských oblastí. Jelikož historický vývoj Horňáckých slavností byl neodmyslitelně spjat s účastí myjavských folklorních skupin, přizval jsem do pořadu Miroslava Dudíka, shodou okolností také letošního jubilanta, který s Lubošem Holým dlouhodobě spolupracuje a nahrál s ním ve Slovenském rozhlasu řadu zajímavých hudebních snímků.

V pořadu Rabudeň, rabudeň se představí špičkoví horňáčtí sólisté, nebude chybět ani sborový zpěv reprezentovaný mužským sborem z Hrubé Vrbky. Kromě Ludové hudby Miroslava Dudíka v programu vystoupí Musica Folklorica doprovázející Luboše Holého i na jeho zatím posledním sólovém CD Rabudeň, rabudeň (Indies Scope, 2010) a Horňácká cimbálová muzika Martina Hrbáče, která k tomuto zpěvákovi už po léta neodmyslitelně patří.

Luboš Holý a Zdenka Jelínková

Mnohé diváky možná překvapí, že Luboš Holý, známý ve folklorním světě především díky svému hlasu, byl také výborným tanečníkem. Rekonstrukci jeho legendárního tance se Zdenkou Jelínkovou, kterou tato etnochoreoložka zaznamenala v publikaci Horňácká sedlácká (OKS Hodonín, 1983), předvede v jednom ze svých tanečních vstupů soubor Velička. Pořadem vás bude provázet moderátor z nejpovolanejších, renomovaný cimbalista a hudební redaktor Jan Rokyta.

Podmanivý a hluboce procítěný zpěv Luboše Holého působí nadčasově, folklorní význam jeho pěveckého umění daleko přesahuje hranice rodného kraje. Luboš Holý si nepochybně zaslouží zařazení do pomyslného pantheonu osobností Horňácka.

Petr Pavlínek

Horňácko ve zpěvu, hudbě a tanci

Pořad inspirovaný pohledem
JUDr. Ladislava Rutteho na Horňácko

Tento pořad je inspirovaný pohledem JUDr. Ladislava Rutteho na Horňácko, který popsal ve stejnojmenné knize vydané v r. 1942 ve Zlíně. (2. vydání vyšlo před 60 lety – v r. 1950). V knize jsou notové záznamy horňáckých písní, které autor vybral spolu s fotografiemi jejich tehdejších interpretů. Autorem překrásných fotografií byl Oldřich Straka.

Ladislav Rutte se narodil v Praze v r. 1893. Ač rodák z Prahy, zamiloval si během studentských let Slovensko a zvláště Slovácko a po ukončení právnických studií se usadil v Uherském Hradišti. Odtud se za lidovým uměním vydával na Chodsko, Semilsko, Valašsko a Slovácko. Shromáždil bohaté sbírky lidového umění, které umístil ve své tradiční slovácké chalupě v Mařaticích. Rozsáhlá je jeho činnost publicistická, v níž se soustředil na hodnoty lidové kultury. V roce 1939 byl zakladatelem Slováckého krúžku ve Zlíně. A tady

JUDr. Ladislav Rutte

OUH

je spojitost s jedním z autorů dnešního pořadu – Františkem Staňkem, rodákem ze Zlína, jehož dědeček, Josef Vycudilík, Zlínský Slovácký krúžek společně s dr. Ruttem zakládal. I na základě této skutečnosti dnešní pořad vznikl...

K Rutteho odkazu se hlásí i soubor Hradišťan, neboť již v r. 1921 založil v Mařaticích Slovácký krúžek lidových písní a tanců. Po řadu let byl členem výboru Strážnického folkloristického festivalu. Zemřel v Uherském Hradišti v roce 1967.

Vraťme se tedy o sedmdesát let zpět a podívejme se na Horňácko očima Ladislava Rutteho. V úvodní části své knihy napsal: *Bud' požehnán lid, jenž dovedl vtělit v píseň tep svého srdce, vyzpívati svou radost i žal, zkrášliti si tvrdý život věčně jásavým rytmem tanečních melodií a opěvati přírodu, lásku, bolest loučení, stesk vojny i zbojnické bohatýry, kteří mu byli symbolem.*

Bud' požehnána příroda, jež dala tomuto lidu do vínku nejkrásnější dary, kráslicí jeho bytost - zpěv a vrozenou hudebnost. Celá ta rozvolněná země od Lipova a Louky přes Velkou a Javorník k Vápenkám, Lhotě a Súchovu na jedné straně, i k Hrubé a Malé Vrbce s Kuželovem na straně druhé, celý ten kraj až k pohraničním horám s Javorinou, jeho tichá údolí, plná panenské krásy tam za Javorníkem, jsou její kolébkou. Toť Horňácko!

V tichu konejšivé přírody, při práci, vznikala tu píseň, jež tryskala z duše jednotlivců, hnětené její mateřsky laskavou dlaní, jindy za radostného veselí před hudci, kteří ji uváděli v život, aby bud' přetrvala pokolení odcházející i přicházející, či zanikla časem v zapomenutí jako bludička v lučních mokřinách. Teplý dech minulých věků vane z ní, vyvěrá z utajených hlubin duše lidu, tu jako balada, podložená nápěvem starobyly znějící tóniny, či jako bujný popěvek chvilkového záblesku nezkrotného temperamentu a šelmovství.

I slovenská píseň ze sousedství se tu ozve, podobně jako na druhé straně píseň hornácká. Prolínají se tu a vzájemně na sebe působí; usnadňuje to zejména i velká příbuznost nářečí na obou stranách Moravy i Slovenska. Lidová píseň tu žije ...

Život spjatý s tancem

Zdenka Jelínková (30. 3. 1920 – 5. 10. 2005)

Přední česká etnochoreoložka, sběratelka lidových tanců, vynikající tanečnice, pedagožka, metodička výuky lidového tance, autorka pořadů...

Čeština obsahuje mnoho výrazů, které lze spojit s celoživotní činností Zdenky Jelínkové, ale žádný z nich neumí jednoznačně vystihnout tu nepoměřitelnou hodnotu díla, které po sobě zanechala. Ačkoli vysokoškolské studium etnografie nikdy nedokončila, je právem řazena k nejdůležitějším osobnostem českého poválečného folklorního dění. Její záznamy lidových tanečních projevů dosud nebyly plně doceněny, přestože se staly základem oboru etnochoreologie a jejich význam pro lidový tanec je adekvátní významu písňových zápisů Františka Sušila a Františka Bartoše. Troufám si říci, že její práce byla mnohem náročnější. Zaznamenat melodii a slova je jistě snazší než přesně a výstižně popsat každý sebenepatrnější pohyb, podup, poskok či otčku, nepřeberné množství krokových variant a improvizací.

Celý život prožila s tancem – aktivní tanečnice, vedoucí souboru, lektorka lidových tanců a především sběratelka a odborná pracovnice Ústavu etnografie a folkloristiky Akademie věd ČR. Od počátku 40. let pořídila více než 5000 zápisů tanečního a dětského folkloru ze všech oblastí Moravy, z těšínského Slezska, Chodska, Vysočiny, studovala taneční projevy na Slovensku, u lužických Srbů, u slezských Goralů v Polsku, u české menšiny v tehdejší Jugoslávii. O poznatky z terénních výzkumů se pak opírala při spolupráci s folklorními soubory, při přípravě choreografických školení a seminářů a při sestavování sbírek lidových tanců a metodických publikací. Byla členkou odborných porot mnoha přehlídek a festivalů doma i v zahraničí, spolupracovala také s Čs. televizí a brněnským rozhlasem. Více než 40 let zasedala v programové radě a senátu Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici. Vedle celé řady ocenění za její autorské počiny jí byla udělena také státní vyznamenání za výzkumnou, sběratelskou, publikační a metodickou činnost v oboru lidového tance.

Jakožto rodilá Veličanka bylo ovšem jejímu srdci nejbližší Hornácko. Stála u zrodu Hornáckých slavností a Mladého Hornácka, její autorský rukopis nese velká část pořadů obou festivalů. Jako dlouholetá předsedkyně programové rady podporovala udržování taneční tradice v každé hornácké obci a vštěpovala svým spolupracovníkům nutnost zachovat regionální čistotu i autentičnost pořadů, čímž společně vyprofilovali ojedinělý festival lidového umění, uchovávací jednu z nejcennějších součástí národního kulturního dědictví.

Na závěr si dovoluji jednu osobní vzpomínku: V září roku 1993 mě babička vyslala coby rychlého posla s balíčkem výšivek. Byla jsem z tohoto úkolu poněkud nervózní, neboť adresátkou byla „pani profesorka“ Jelínková,

z níž jsme jako malé děčka ve Veličánku měli veliký respekt. Vždycky nás totiž velice pérovala, dbajíc na čistotu a přesnost provedení každého tanečního kroku. Balíček jsem předala, Zdenka Jelínková mě pozvala dovnitř a nabídla mi občerstvení. Vlídne si se mnou povídala, ptala se mě na školu a taky na to, co ráda dělám. Mezi sousty bábovky jsem ze sebe dostala: „Chodím do Veličánku, baví mňa tancovat...“ Ona se usmála, přímo se rozzářila, a já dostala první soukromou lekci tance v životě. Bezplatnou, leč k nezaplacení. Odnášela jsem si spoustu poznatků, jejichž hodnotu jsem docenila až později, při dalších „lekcích“, a dárek. Knížku s věnováním. O 12 let později jsem po stejné knížce sáhla, když jsem připravovala pořad k jejím 85. narozeninám. Chtěla jsem tehdy do scénáře zařadit tance podle jejího názoru pro jednotlivé hornácké obce nejtypičtější, a také ty, které ona sama označila za své nejmilejší. Zdenka Jelínková už tehdy nebyla v nejlepší kondici, ale přesto mi věnovala spoustu času, aby mi osvětlila některé své zápisy, poznámky a zjištění. Fascinovalo mě, s jakou úžasnou lehkostí a grácií mi předváděla některé taneční figury, přestože si předtím stěžovala na bolesti v kolenou a závratě, s jakou přesností uváděla podle koho, kdy a kde ten který krok či taneční schéma zapsala. Doslova chodící encyklopedie lidového tance, s precizním výkladem a názornými ukázkami... Energicky, vytrvale a obětavě se po celý život věnovala teoretickému bádání i praktické výuce lidových tanců, a přesto měla pocit, že řadu věcí ještě nestihla udělat. Velice pragmaticky se také dívala na

aktuální problémy související s udržováním taneční tradice, s výukou tanců a jejich jevištním předváděním. Když pak stála v červenci na pódiu Hornáckého stadionu, naposled v životě, nezapomněla připomenout, v kterých oblastech máme ještě rezervy.

Dnes už Zdenku Jelínkovou nohy nebolí a ani se jí hlava netočí. Ve skrytu duše doufám, že jestli se odněkud shora dívá, těší ji, že lidový tanec v mnoha podobách i na počátku třetího milénia stále ještě žije. Nejen na Hornácku.

Monika Frantová

AV

Nedožitě devadesátiny dvou si blízkých srdcí

Vzpomínka na Aleše Černého (10.11. 1920 – 29.3. 1984)
a Zdenu Jelínkovou (30. 3. 1920 – 5. 10. 2005)

Aleš Černý, jehož tančící pár z Nové Lhoty dominuje letošnímu plakátu Hornáckých slavností, patří neodmyslitelně k těmto slavnostem. Ač původem Brňák, stal se nejen naturalizovaným Hornákem, ale svou profesní aktivitou přináležel de facto celému Slovácku.

Během svého uměleckého života zachytil Aleš Černý pomocí tuše, tužky i barev svými kresbami spoustu lidových zvyků po celé Slovači, fašankem a šlaháčkou počínaje, přes duchnarky vezoucí se na voze, či konče kroužícími tanečníky a tanečnicemi ve víru párové sedlácké.

Aleš Černý totiž vždy dovedl mistrně vystihnout lidový tanec, tanečníka ve výskoku, tanečnici v otáčce, muzikanty při hraní. Pohyb zaznamenal detailně, téměř jako fotografie, neboť měl pro pohyb dobře vyvinutou paměť. Mnohé skice dovedl později rozvinout, obohatit barvami a vytvořit dokonalej-

ší a bohatší obraz. Okouzlen pohybem skicoval po celém Slovácku, Valašsku, Těšínsku, Lašsku, na Vysočině, Hané a mnoha místech Slovenska i v cizině. Málodky doma zapomněl blok, tužku neb uhel. Kreslil na každém kroku. A kreslil srdcem, vždy inspirován lidovou písní, pohybem a mládím. Kdo ho znal, dá mně za pravdu.

Takového jsem ho poznal i já ve Velké nad Veličkou, kde část roku vždy se svou družkou Zdenou Jelínkovou, pobýval. Často jsem ho, obzvláště v létě, potkával. Mnohdy jsme zasedli spolu u Vernerů či Jagošů na pivo, měli jsme si o čem povídat a tak jsme se také skamarádili, přestože Aleš byl o generaci starší ode mne. My jsme si však rozuměli.

Vybavuji si ho, jak kráčí z Jelínkovy zahrady a jejich letní chaty a dál postupuje Adamovskou uličkou, na sobě má rozevlátou sedláckou „košelu“, v levé ruce nese nezbytný blok, v pravé ruce drží svou oblíbenou dýmku a v kapse připravené tužky. Z velického náměstí se vydává dále, na Strážnou Hůrku, aby zde, nebo v blízkosti jiného národopisného dění, skicoval pohyb a vše, co folklor dělá folklorem.

Za svůj život ztvárnil Aleš Černý řadu lidových tradic, tanců, portrétů osobností i opálených venkovanů, ale také krajin a domů v zeleni stromů. Vytvořil též i nejednu větší kompozici pro obce a kulturní instituce. Neodmyslitelnou součástí jeho tvorby jsou i kresby na plakátech, různých pozvánkách, vstupenkách, brožurách a samozřejmě i v celé řadě etnografických publikací.

Jeho kresby zdobí mnohé příbytky po celé Moravě, ale také kulturní zařízení nebo vinné budy a připomínají nám tak tohoto dobrosrdečného a usměvavého člověka, jenž byl silně spjat s vesnickým prostředím, jeho lidem, jeho tradicemi i naším Horňáckem. A to na něj nezapomíná.

Letos by se oba, Aleš Černý a jeho Zdena Jelínková, dožili 90 let. Na velickém hřbitově nám jejich jména připomíná pomník ve tvaru rozevřených andělských křídel či otevřené knihy. Na levém křídle je napsáno jméno Zdeny Jelínkové, na pravém pak jméno Aleše Černého.

Spolu žili, spolu Horňácku věnovali kus života i svá srdce a spolu zde sní svůj věčný sen.

Antonín Mička

Eva Minksová

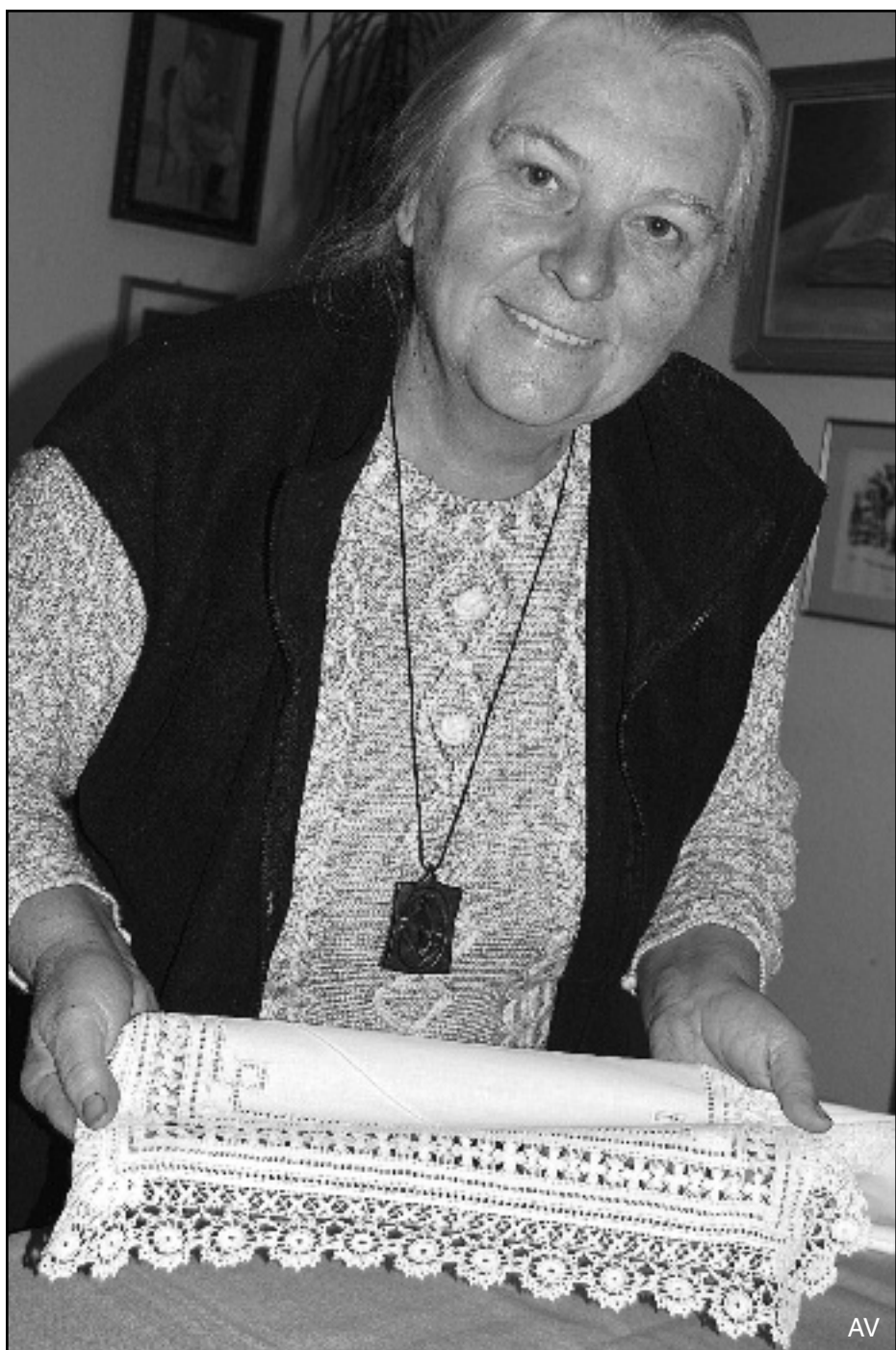
vyšívačka z Velké nad Veličkou

Zeptáte-li se ve Velké nad Veličkou a okolí, kdo by ušil šňůrkovicu – mužskou hornáckou krojovou košili, dostane se Vám jistě odpovědi – Eva Minksová. Známa vyšívačka z Velké nad Veličkou - Eva Minksová, narozená 11. prosince 1940, v letošním roce oslaví významné životní jubileum.

Narodila se a celý svůj život prožila na Hornácku, v obci Velká nad Veličkou. Ke své rodné obci i regionu bohatého na tradiční lidovou kulturu má hluboký vztah, který se projevuje především celoživotním zájmem o jeho tradiční hodnoty. Rodinné prostředí i místo, kde prožila celý život, se výrazně podílely na vytváření její osobnosti i její zájmové orientace. Pro oslavenkyni to byla především hornácká výšivka, s níž se přirozeně setkávala od dětských let.

Vyšívání dříve patřilo k základním dovednostem téměř každé hornácké ženy či dívky. Od malička je do tajů této tradiční technologie zasvěcovaly starší ženy z příbuzenstva – mamičky, tetičky či babičky, aby si děvčata uměla starobylou hornáckou výšivkou na počítanou nit vyšít rukávce, límce, formy na fěrtoších náročně vyšívané přes vrapy nebo aby uměly svým

AV

mužům, tatíčkům, mládencům nebo později synům a vnukům vyšít košile či šátečky do kalhot. Dnes se kroj na Hornácku obléká jen k některým slavnostním příležitostem - hody, fašanky, významné církevní svátky, ale především při Hornáckých slavnostech. Žen, které však dosud umí k těmto příležitostem kroj vyšít, je stále méně a méně. K nejvýznamnějším a posledním z nich bezesporu patří Eva Minksová, jež umělecké nadání a lásku k lidové kultuře rodného kraje zdědila po svých předcích.

Pochází ze starousedlického velického rodu Supů, kde se u mnohých příslušníků rodiny objevovaly umělecké vlohy. Projevily se především u jejího strýce, akademického malíře Karla Supa, nebo u tatínkovy sestřenice, spisovatelky Alžběty Turečkové - Čambalové, či u její sestry Heleny Halířové, profesorky operního zpěvu. Tatínek, Cyril Sup, pocházel z pěti dětí - kromě nejstaršího bratra Karla měl také bratra Josefa, učitele matematiky a fyziky, on sám byl rovněž matematicky nadaný a velmi činný a aktivní ve spolkovém a společenském životě obce, mladší bratr Jan uplatnil své technické předpoklady jako stavební projektant. Nejmladší ze sourozenců byla sestra Anna, provdaná Hlubíková, jejíž manžel za druhé světové války bojoval v Anglii a po návratu byl stíhán komunistickým režimem. Jeho busta a pamětní deska je umístěna na základní škole v Lipově. Uměleckým nadáním je obdařen i syn vyšívачky, Miroslav Minks, akademický sochař a také výborný muzikant, zpěvák, primáš hornácké muziky. V tatínkových šlépějích pokračuje i jeho syn a vnuk Evy Minksové, Jan Minks, výtvarně nadaný zpěvák, muzikant a také primáš. Výtvarné a hudební vlohy projevuje i vnučka Anička Minksová.

Eva Minksová se s vyšíváním seznamovala již od dětství u své maminky Kateřiny, rozené Vrabcové. Ve vzpomínkách se ráda vrací do tohoto idylického životního období, kdy se u nich doma scházely místní tetičky a sousedky ke společnému vyšívání a besedě, a to především v adventním zimním čase, kdy nebylo tolik práce na poli a v hospodářství. Jak pamětnice uvádí, bylo zvyklostí, aby do nového roku maminky dětem pořídily a vyšily novou oděvní součástku. S nezapomenutelnou atmosférou tradiční rodinné a vesnické pospolitosti těchto společných setkání, při nichž se nejen vyšívalo, ale i vyprávěly různé historky a zpívalo množství písniček, se pojí její první vyšívачské zkušenosti.

V osmi letech zhotovila Eva Minksová pod dohledem maminky svůj první vzorník, v němž se učila základní stehy, vzory i jejich kombinace. K jejímu prvnímu výrobku patřila hornácká krojová košile, kterou tehdy dvanáctiletá Evička vyšila svému tatíčkovi. Podařilo se jí to natolik, že u vyšívání

mužských košil již zůstala, a časem je začala zhotovovat na zakázku i pro své okolí.

Osobní život vyšíváčky však nebyl příliš jednoduchý. Do osudů její rodiny negativně zasáhly především neblahé okolnosti padesátých letech 20. století. Dolehly nejen na jejího tatínka, ale i pozdějšího manžela Miroslava Minkse, který ještě jako vysokoškolský student komerčního inženýrství v Bratislavě byl zatčen, a ve vězení strávil deset let. Její tatínek odmítal vstoupit do tehdy zakládaného státního statku, byl na něho proto činěn stále větší nátlak.

Nejtěžší okamžik pro rodinu nastal, když byl tatínek uvězněn, majetek na hospodářství zabaven, a rodina tak zůstala bez životních prostředků. Eva Minksová oceňuje především pomoc sousedů, kteří tehdy projevovali materiální i morální solidaritu. Tyto životní okolnosti měly vliv a důsledky i v jejím dospělém věku - jako dceři, a posléze i manželce politického vězně se jí dlouho nedařilo najít zaměstnání. Později určitou dobu pracovala jako švadlena v provozovně Moravské ústředny vnedalekém Lipově, ale po sňatku s Miroslavem Minksem, kdy se jim postupně narodily čtyři děti, zůstávala v domácnosti a věnovala se s láskou své rodině.

Od roku 1974 začala pracovat pro Ústředí lidové umělecké výroby (ÚLUV), kde ocenili její vynikající vyšíváčské zkušenosti. Při práci pro ÚLUV uplatňovala techniku hornácké výšivky na počítanou nit na základě návrhů

výtvarníků v nových dezénech a výrobcích i tradiční vzory v tradičních barevných kombinacích na ubrusech, polštářích i jiných bytových doplňcích, ve své době žádaných. V ÚLUV působila Eva Minksová až do odchodu na penzi.

Vyšívát však nikdy nepřestala, a zabývá se touto činností dosud, přestože archaický typ hornáckého vyšívání je velmi náročný na provedení, trvá desítky i stovky hodin, než vznikne tradiční geometrický ornament sestavený z jednotlivých motivů dle fantazie vyšívачky, místně nazývaných např. – na sekáčky, na ružu, na půlruže, na krpadla, na makový vršek, na rybí hubu apod., uplatňují se i další náročné techniky vyšívání – ažury a prolamování. Košile jsou nejčastěji vyšívány sice technicky jednodušším typem stehu – křížkem, ale drobná výšivka v husté struktuře jemného plátna činí tento typ ornamentu velmi náročný, vyžadující od vyšívачky velkou trpělivost, zkušenost a zručnost. Formičkový stehový nebo křížkový vzor s hlavními motivy rostlinnými či na ptáčky je rozpočítáván na sedm, devět a někdy, u parádnějších svatebních košil, i jedenáct stehů.

Eva Minksová jich za celý svůj život vyšila nespočet a chuť do této náročné práce ji neopouští ani nyní. Její výšivky se vždy vyznačovaly a vyznačují vysokou kvalitou techniky provedení, je proto přirozené, že během svého profesního života získala mnohá ocenění z výstav a soutěží u nás i v zahraničí, včetně obdržení titulu Mistryně lidové umělecké výroby a v roce 2008 jí byl z rukou ministra kultury udělen titul Nositel tradice lidových řemesel. V zahraničí pravidelně prezentovala své vyšívачské umění například v nizozemském Naardenu, téměř každoročně se účastní celoevropské výstavy tradičních lidových výrobků v polském Prudniku, její výšivky byly v rámci putovní výstavy výrobců oceněných titulem Nositel tradice lidových řemesel prezentovány například v roce 2008 ve Francii – v Paříži, v roce 2009 v polské Varšavě, v letošním roce je tato výstava instalována v tuzemsku, v muzeu i v přírodě na Veselém kopci.

V tomto roce poskytla Eva Minksová své výšivky i pro další zahraniční výstavu do Bruselu. U nás mohli návštěvníci obdivovat její tvorbu v muzeích v Hodoníně, Uherském Hradišti, v Luhačovicích, v Klatovech, ve Strážnici, v Krásné jizbě v Brně apod. a samozřejmě i ve Velké nad Veličkou. Pravidelně prezentovala své umění ve strážnickém Muzeu vesnice jihovýchodní Moravy v rámci programů Dny řemesel pro školy, během vánočních pořadů Radujme se, veselme se... i v rámci Mezinárodního folklorního festivalu, dále se účastnila prezentačních programů, například v muzeích v Uherském Hradišti či Hodoníně. Návštěvníky akcí vždy dokázala zaujmout svým poutavým a pou-

čeným výkladem nejen o tajích vyšívání, ale i o tradičním způsobu života na vesnici. S tehdejšími Ústavem lidové kultury ve Strážnici spolupracovala také při filmovém natáčení, dokumentování techniky hornáckého vyšívání na počítanou nit ve IV. dílu 2. části unikátního videoprojektu Lidová řemesla a lidová umělecká výroba v České republice – Textilní techniky. Hornácké vyšívání prezentovala také v České televizi Praha v oblíbeném dětském pořadu Edův pohádkový balík. Do tohoto pořadu Česká televize natočila později o Evě Minksově a jejím rodinném zázemí i krátký samostatný medailon.

Eva Minksová je nejen pro své vyšivačské umění vyhledávaná v širokém okolí ale je také vynikající znalkyní hornáckého kroje a sběratelkou tradiční výšivky a vyšívaných krojových součástí. Snaží se tak pro další generace zachovat staré, dnes již vzácné výšivky, které jsou jí zároveň inspirací pro vlastní tvorbu. Ve svém domě je ochotná přijmout všechny zájemce a odborníky od nás i ze zahraničí a uspořádat pro ně prezentaci výšivek, o nichž dokáže mluvit se zaujetím sobě vlastním. U ní doma tak její nádherné výšivky obdivovaly například skupiny zájemců až z dalekého Japonska nebo Finska.

Kromě vyšívání má jubilantka vztah a obdiv ke všemu krásnému – hudbě, výtvarnému umění i jiným tradičním rukodělným technikám. Ráda zpívá, a hornácká písnička k jejímu životu vždy neodmyslitelně patřila. Byla dlouholetou členkou velického ženského sboru, podobně jako její manžel členem velického mužského pěveckého sboru. Eva Minksová je nejen vynikající vyšivačkou, ale i vstřícným, společenským a přátelským člověkem, ochotným vždy každému pomoci, podobně jako byl osobně statečným, hodným a vlídným člověkem i její zesnulý manžel – Miroslav Minks, kterého ve svém životě velmi postrádá a jenž jí byl vždy pevnou oporou. Tu však stále má a nachází ve svých dětech, stejně jako ony u ní.

Nezbývá, než oslavenkyni popřát především pevné zdraví, stálý životní optimismus a energii do další práce, aby od ní oblékaly nově vyšívané košile či prostíraly ubrusy ještě další a další generace.

Olga Floriánová

Národopisný a literární odkaz Uječka Matěja Škrobáka

Nejenom dobrými muzikanty, zpěváky a tanečníky vyniká oblast Hornácka. Z Velicka vzešli rovněž známí výtvarní umělci, kupř. Cyril Mandel, Jura Mandel a Karel Sup. Literárními tvůrci však Hornácko již tak neoplývá. Přesto jeden z nich, spisovatel Rudolf Kynčl, vynikl jako regionální humorista a povídkář, který tvořil své básnické sbírky a humorné povídky převážně v dialektu a dokonale v nich zachytil život lidu na Hornácku na přelomu 19. a 20. století, ale i zvyky a obyčeje Hornáků v prvních desetiletích století minulého.

Rudolf Kynčl, ředitel Masarykovy měšťanské školy ve Velké nad Veličkou, o jejíž zřízení i výstavbu se plně zasloužil, pocházel z učitelské rodiny. Narodil se 28. dubna 1895, tedy před 115 lety. Jeho otec vyučoval na soukromé evangelické škole v Hrubé Vrbce, kde sňatkem s Annou Ňorkovou spojil svůj život se starobylým muzikantským a písmáckým rodem vrbeckých Ňorků.

Na utváření osobnosti Rudolfa Kynčla měla blahodárný vliv jeho babička Eva i maminka, ale předně jeho strýc, muzikant a primáš Jan Ňorek. Jako vnímavý chlapec, a později student gymnázia ve Strážnici, se účastnil všeho zvykosloví, které rok na vesnici přinášel. Přímé pozorování života na dědině, fixace rázovitých postaviček, pravidelné muzicírování ve strýcově kapele, to vše dalo základ Kynčlovu literárnímu působení, jeho písňově sběratelské činnosti a společenské i kulturní angažovanosti ve „Velickém kútě“, jak tuto oblast Hornácka sám často ve svých rozhlasových pásmech a literárních dílech nazýval.

Rudolf Kynčl

Počátky jeho literární tvorby začínají již při studiu na učitelském ústavu v Čáslavi. Plněji však roztváří teprve od roku 1920, kdy nastupuje jako odborný učitel (od r. 1928 ředitel) na měšťanskou školu ve Velké.

V první fázi své literární tvorby se Kynčl převážně upíná k lidové poezii. Z jeho pera vzešly slovácké balady nazvané *Ej – srco lidské* (1923), které se obsahově blíží částečně k Erbenově *Kytici*, částečně připomínají *Bezručovy Slezské písně*. Po nich vydává Kynčl svou nejobsáhlejší sbírku (156 stran) lyrických veršů nazvaných *Dědinečko*

moja (1927). V ní veršem zachycuje zvykoslovný hornácký rok přičemž vychází z milostných písní, takže básně oplývají dorým rytmem. Objevují se tu jemně naznačené kontrasty slováckého temperamentu – prudkost a křehkost, vzplanutí vášně i pokora.

Satirické básně sociálního zaměření obsahuje sbírka Hrobaři (1931), která je však méně známá.

Smrt Kynčlova staršího syna Miloše se odráží ve sbírce Živote, písní věčná (1932). Nejde v ní o náboženské rozjímání, spíše tu autor baladicky opěvuje roční období jako symbol smrtelného života. Básně se kloní k meditativní poezii.

Posledním Kynčlovým veršovaným dílem je Slovácká pohádka (1941). Prosté verše, zvučící líbezným hornáckým nářečím, zachycují vývoj slováckého děvčete od kolébky až k letům zralého ženství i požehnaného mateřství, zachycují život v radosti, splněných i neukojených tužbách a mnohdy až drsnou lidskou tragiku.

Daleko více si dnes ceníme Kynčlovy prozaické tvorby, která se v současné době může stát zdrojem zejména pro etnografy, etymology i dialektology, jelikož uvádí množství pramenů dotýkajících se těchto vědních oborů.

Pro svá prozaická díla si Rudolf Kynčl zvolil pseudonym Uječek Matěj Škrobák (podepisoval se však také jako Dr. Humor, Luděk Huménko, Matůš z Javoriny, Rudyn, Efendi, Javor apod.) – to podle své hlavní literární postavy z humoristické knihy Uječek Matěj Škrobák dragúnem (1928), v níž autorův strýc Jan Ňorek a další vrbečtí vysloužilci vypráví o vojenské službě v rakouské armádě na konci 19. století. Uječek Matěj je zdrojem starodávného vojenského humoru, hýří anekdotami a šprýmy, a zosobňuje tak jakéhosi hornáckého Švejka.

Většího úspěchu však dosáhl Kynčl svou tetralogií Paměti Uječka Matěje Škrobáka, a to zejména I. dílem (1943), v němž

Obálka knihy - obnovené vydání z r. 1995

zaznamenal celkem 94 úsměvných příběhů. Jeho rázovité postavičky jsou v mnohém předchůdci Galuškových hrdinů ze souboru povídek Slovácko sa súdí. Oproti „Dragúnovi“ zde najdeme humor barvitější a živelnější. Přínosem je i skutečnost, že vystupující osoby nejsou smyšlené, nýbrž autentické.

Druhý díl jeho Paměti nazvaný Od kolébky do hrobu (1943) zachycuje v chronologickém sledu zvykoslovný život od jara (od kolébky) až do pozdní zimy (do hrobu). Humor se tu dělí o své místo s písněmi, příslovím, pořekadly. Je cenný též pro národopisce, přestože i zde mají humorné příběhy své výhradní postavení.

Třetí část pojmenovaná Chlebíček z kameňá (1944) se veselým stylem podobá dílu prvnímu. Příběhy se z větší části odehrávají ve Velké nad Veličkou, jelikož autor tu měl své trvalé bydliště, a tím i větší množství předloh.

Poslední díl tetralogie nese název Srdečka v rozmarýně (1945). Je víceméně věnován hrubovrbecké rodině Ňorků, z níž autor vzešel, a způsobu života Vrbčanů. Jako v mnoha Kynčlových pracích i zde je ceněn národopisně-dokumentární a slovesně-výrazový záznam. Tu se projevila Kynčlova vyzrálá zkušenost sběratelská, národopisná a vypravěčská. Čistý humor zde prolíná se zvykoslovnými ukázkami, lidovými písněmi a popisem, kupř. starodávného léčení .

Nutno připomenout, že literární dílo Rudolfa Kynčla je přístupné jak obyčejnému dělnému lidu, tak intelektuálovi, neboť zachycuje nejen krásu hornácké krajiny, vyšívek, písní, hudby, ale odráží se v něm bolest i radost prostého venkovského člověka.

Ale Kynčl nebyl jen regionálním spisovatelem. Zasahoval též do společenského života regionu. Jako vynikající zpěvák a muzikant s absolutním sluchem a státní zkouškou z houslí na konzervatoři sesbíral přes 1500 lidových písní, jež odevzdal Ústavu pro lidovou píseň ČSAV v Brně. Některé z nich uvádí i Miškeříkův Hornácký zpěvník sedláckých.

Kynčl navíc organizoval řadu národopisných a kulturně společenských oslav a akcí. Spolu s Vladimírem Klusákem st. byl primášem velické hudecké muziky, později nazývané kantorské, a mimoto hrával i v již uvedené muzice Ňorkově.

Kynčlova činnost se zaměřovala také na sokolské hnutí, kde se projevoval spíše jako organizátor. Delší dobu stál v čele divadelních ochotníků, kde působil jako herec i režisér. Nemalým podílem se zasloužil, co by tajemník spolku výtvarných umělců Velicka, o vybudování výstavního pavilonu Strážná Hůrka, který dnes vévodí areálu Hornáckých slavností. Jeho vznik zachycuje sborník „Strážná hůrka“ olomouckého autora Mojžíra Hanuše.

Starší pamětníci si jistě taky vzpomenou na Kynčlova dokumentární rozhlasová pásma vysílaná pod názvy „Javorina“, „Vojáci – malované děti“, „Od fašanku po šlahacku“ aj., a na jeho pomoc a rady při filmování Ulehlova filmu Mizející svět nebo Hody v Hrubé Vrbce. A to už nebudeme šířeji rozvá-

dět epigramatické publikování básní či satirických povídek denním tisku, kupř. v Lidových novinách, Moravském Slovácku nebo brněnské Moravském večerníku.

Rudolf Kynčl (zemřel 6. 6. 1958) nebyl svými kolegy a mnohdy též spoluobčany dobře chápán. Snad ze závisti k jeho písmáckým vlohám, snad proto, že byl do jisté míry bohém. Přesto vše měl a má Uječek Matěj Škrobák pro kraj pod Javorinou velký význam, jelikož počtem sesbíraných písní se řadí po bok Martinu Zemanovi a popisem tehdejší doby, prostředí a zvyklostí nám uchoval nesmírné bohatství tohoto koutu Slovácka. Proto si tuto vzpomínku u příležitosti jeho nedožitých 115 let jistě zaslouží.

Antonín Mička

JK

autoři fotografií použitých v publikaci:
Jan Kaňůrek (JK), Antonín Vrba (AV), Josef Tymonek (JT),
František Huml (FH) a archiv OÚ Hluk (OUH)

obraz od Aleše Černého pro realizaci plakátu HS 2010 zapůjčil:
Jan Migota z Velké

**tato akce se koná díky podpoře Jihomoravského kraje
a obcí Hornácka**

mediální partner

